

Odepření práva uplatnit námitku promlčení

Jestliže by výkon práva namítat promlčení uplatněného nároku byl pouze prostředkem umožňujícím poškodit jiného účastníka právního vztahu, zatímco dosažení vlastního smyslu a účelu sledovaného právní normou by pro něj zůstalo vedlejší a z hlediska jednajícího by bylo bez významu, jednalo by se sice o výkon práva, který je formálně se zákonem v souladu, avšak šlo by o výraz zneužití tohoto subjektivního práva (označované rovněž jako šikana) na úkor druhého účastníka, a tedy o výkon v rozporu s dobrými mravy. O jednání vykazující znaky přímého úmyslu poškodit druhého účastníka by bylo možno uvažovat jen z konkrétních okolností, za nichž byla námitka promlčení tohoto nároku uplatněna. Tyto okolnosti musí být naplněny v natolik výjimečné intenzitě, aby byl odůvodněn tak významný zásah do principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 561/2006, ze dne 31.10.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce Mgr. J. H., jako správce konkursní podstaty úpadce A., spol. s r. o., zastoupeného advokátem, proti žalované Č. r. – M. p. m. r., zastoupené advokátem, o zaplacení částky 26,051.240,- Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro P. pod sp. zn. 30 C 250/98, o dovolání žalované proti rozsudku Městského soudu v P. ze dne 25. listopadu 2005, č. j. 14 Co 561/2005-241, tak, že dovolání zamítl.

Z odůvodnění :

Žalobce se domáhal po žalované zaplacení částky 54,769.304,- Kč s 19 % úrokem z prodlení od 16. 1. 1996 do zaplacení za zhodnocení pronajatých nebytových prostor situovaných v přízemí a sklepních prostorách domů na S. n. a ulici P. v P., které vynaložila společnost A., spol. s r. o. (dále jen „úpadce“).

Obvodní soud pro P. (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 24. března 2003, č. j. 30 C 250/98-89, ve spojení s doplňujícím rozsudkem ze dne 6. října 2003, č. j. 30 C 250/98-124, žalobu zamítl a rozhodl o nákladech řízení.

K odvolání žalobce Městský soud v P. usnesením ze dne 11. prosince 2003, č. j. 20 Co 526/200-115, 20 Co 527/2003, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Ztotožnil se sice s jeho závěrem, že smlouva o nájmu nebytových prostor ze dne 28. 6. 1991 (dále jen „smlouva o nájmu“) je neplatná z důvodu absence náležitostí podle § 3 zákona č. [116/1990](#) Sb., nicméně dovedl, že smlouvu je možno posoudit buď jako platnou smlouvu o smlouvě budoucí nebo jako smlouvu o jiném způsobu spolupráce podle § 352 zákona č. [109/1964](#) Sb., hospodářského zákoníku. Úpadce neprováděl rekonstrukci nebytových prostor bez právního důvodu, ale na základě dohody s budoucím pronajímatelem (žalovanou) podle čl. 12 smlouvy o nájmu. Další smlouvu uzavřenou dne 28. 4. 1995 po provedené rekonstrukci (ve spojení s dodatkem ze dne 30. 5. 1995) shledal platnou. Protože úpadce se souhlasem pronajímatele vynaložil náklady na rekonstrukci, má žalobce nárok na náhradu zhodnocení nemovitostí žalované podle § 667 odst. 1 věty čtvrté občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“) per analogiam. Splatnost tohoto nároku nastala okamžikem ukončení nájemního vztahu, tj. 16. 1. 1996. Podal-li žalobce žalobu dne 5. 11. 1998, není jeho nárok promlčen. Opačný výklad v situaci, kdy žalobce byl v dobré víře, že náklady na rekonstrukci vynaložil za trvání nájemního vztahu, o jehož existenci jej žalovaná utvrzovala svým chováním, by byl v rozporu s dobrými mravy podle § 3

odst. 1 obč. zák.

Soud prvního stupně nejprve usnesením vyhlášeným u jednání dne 5. 5. 2005 zastavil řízení o zaplacení částky 31,718.100,- Kč s příslušenstvím a poté rozsudkem ze dne 11. května 2005, č. j. 30 C 250/98-211, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 26,051.240,- Kč s 19 % úrokem z prodlení od 16. 1. 1996 do zaplacení a rozhodl o nákladech řízení. Dospěl k závěru, že úpadce a žalovaná uzavřeli dne 28. 6. 1991 smlouvu, jejíž předmětem byly prostory nacházející se v přízemí a sklepech domů č. p. 934, 935 a 936 v k. ú. S. M. v P. Podle čl. 12 smlouvy se úpadce zavázal provést na své náklady jejich rekonstrukci tak, aby v nich bylo možno provozovat restauraci. Smlouva byla uzavřena na dobu od 1. 7. 1991 do 30. 6. 2012. Dne 22. 10. 1992 byl rozhodnutím orgánu obce udělen ve smyslu § 3 odst. 2 zákona č. [116/1990](#) Sb. souhlas s touto nájemní smlouvou. Dne 28. 4. 1995 uzavřeli účastníci smlouvu označenou jako „novelizace smlouvy o nájmu nebytových prostor“ obsahující nové určení předmětu smlouvy, výše a splatnosti nájemného a doby nájmu. Dohodou ze dne 15. 1. 1996 byl nájemní vztah ukončen ke stejnému dni. Nájemní smlouvu ze dne 28. 6. 1991 posoudil soud prvního stupně jako absolutně neplatný právní úkon, jelikož pronajímané prostory v okamžiku uzavření smlouvy právně neexistovaly; nebyly totiž kolaudovány k provozování restaurace. Zároveň ale smluvní ujednání v čl. 12 - 14 nájemní smlouvy vyhodnotil jako smlouvu o jiné spolupráci podle § 352 a násl. hospodářského zákoníku. Obsahem závazku žalobce bylo provedení rekonstrukčních prací v předmětných nebytových prostorách za účelem provozování restaurace. Nájemní smlouva ze dne 28. 4. 1995 založila platný nájemní vztah a úpadce jako nájemce užíval nebytové prostory až do 15. 1. 1996 na základě platného právního titulu. S odkazem na § 667 odst. 1 obč. zák. soud prvního stupně uzavřel, že žalobce má nárok na zaplacení žalované částky, neboť se souhlasem vlastníka vynaložil investice na pronajatou věc; žalobci náleží částka odpovídající tomu, oč se hodnota nemovitostí rekonstrukcí zvýšila, i když se žalovaná k úhradě investic výslovně nezavázala.

Městský soud v P. rozsudkem ze dne 25. listopadu 2005, č. j. 14 Co 561/2005-241, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o věci samé potvrdil, ve výroku o nákladech řízení jej z části změnil a z části potvrdil; zároveň rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Doplnil dokazování obsahem žaloby doručené Krajskému obchodnímu soudu v P. dne 22. 2. 1994, vedené následně u Obvodního soudu pro P. pod sp. zn. 27 C 134/94, kterou se žalovaná domáhala vůči úpadci zaplacení částky 8,274.343,40 Kč s příslušenstvím z titulu dlužného nájemného za období 1. 12. 1992 do 3. 2. 1994. Právním důvodem plnění byla smlouva o nájmu sporných nebytových prostor ze dne 28. 6. 1991 ve znění dodatků ze dne 3. 12. 1991 a 19. 3. 1993; řízení skončilo schválením smíru. Na takto doplněném skutkovém základě se odvolací soud ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že je absolutně neplatná smlouva ze dne 28. 4. 1991 pro rozpor s § 3 odst. 2 (nesprávně v odůvodnění uveden § 2 odst. 2) zákona č. [116/1990](#) Sb., jelikož pronajímané prostory nebyly určeny k provozování restauračních služeb. Žalobcův nárok podřadil pod § 451 obč. zák., neboť požadavek opřený o § 667 odst. 1 obč. zák. předpokládá platnou nájemní smlouvu. V důsledku žalovanou vznesené námitky promlčení se odvolací soud zabýval tím, zda účinky uplatněné námitky nejsou v rozporu s dobrými mravy. S přihlédnutím k tomu, že stavební práce byly ukončeny již na konci roku 1992 a žaloba byla podána až 5. 11. 1998 má zato, že námitka promlčení by mohla být úspěšná; dospěl však k závěru, že její uplatnění je v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.). S odkazem na náleží Ústavního soudu ČR ze dne 15. ledna 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95 a „rozsudek NS ČR publikovaný v PR č. 11/2002“ spatřuje důvody pro nepřiznání účinků námitky promlčení v chování žalované, která žalobce utvrzovala v představě platného nájemního vztahu, neboť s ním uzavřela dodatky k původní nájemní smlouvě. To bylo důvodem, proč žalobce svůj nárok na úhradu vynaložených investic včas neuplatnil u soudu; neexistovaly totiž žádné okolnosti, které by u něj vyvolávaly obavu o nedobytnosti jím vynaložených nákladů. Až v průběhu řízení zahájeného v roce 1998 soud smlouvu z roku 1991 posoudil jako neplatnou. Odvolací soud přihlédl rovněž k tomu, že předmětem sporu je „nemalá“ finanční částka, kterou vynaložila ve prospěch státu právnická osoba

nacházející se nyní v konkursu, přičemž v rámci konkursního řízení je třeba uspokojit požadavky konkursních věřitelů, a že stát by měl jít příkladem při dodržování pravidel slušného chování. Odvolací soud připomněl, že i pro výkon práva vznést námitku promlčení platí § 3 odst. 1 obč. zák. Odepření účinků uplatněné námítky promlčení podle tohoto ustanovení je výjimečným opatřením v situacích, kdy zánik nároku v důsledku jejího vznesení by znamenal pro oprávněného evidentně mimořádnou tvrdost s přihlédnutím k uplatněnému právu a k důvodům, proč oprávněný své právo včas neuplatnil. Byť byla námitka promlčení žalovanou uplatněna, nelze jí přiznat právní účinky, neboť s ohledem na okolnosti souzené věci by to bylo v rozporu s dobrými mravy.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná (dále též „dovolatelka“) dovolání, jehož přípustnost dovozuje z § 237 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“). Prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. namítá nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem, který s odkazem na § 3 odst. 1 obč. zák. nepřiznal právní účinky námítky promlčení uplatněné žalovanou. Po podrobné rekapitulaci průběhu dosavadního řízení a změny v právní kvalifikaci a uplatněného nároku ze strany soudů má zato, že je jejím nepochybným právem uplatnit námitku promlčení práva z bezdůvodného obohacení. Poukazuje na své povinnosti vyplývající ze zákona č. [219/2000](#) Sb. Argument odvolacího soudu, že společnost A. spol. s r. o. je v konkursu, považuje za nepřipadný, neboť úpadek této společnosti nezpůsobila a není tedy důvodu, aby nesla odpovědnost za uspokojení konkursních věřitelů. Nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že uplatněním námítky promlčení porušila pravidla slušného chování. Citovaný nálezný Ústavního soudu nelze na posuzovanou věc aplikovat, neboť jde o skutkově odlišný případ a žalobce mohl žalobu podat před uplynutím promlčecí doby. Je přesvědčena, že odpírání právních účinků promlčení v takových případech by vedlo k nepřipustným zásahům do právní jistoty účastníků právních vztahů. Není srozuměna ani s rozhodnutím o úrocích z prodlení a o povinnosti platit náklady řízení státu. Z uvedených důvodů navrhl rozsudek odvolacího soudu zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení.

Žalobce navrhl dovolání zamítnout, jelikož rozhodnutí odvolacího soudu považuje z pohledu uplatněného dovolacího důvodu a jeho obsahového vymezení za správné.

Nejvyšší soud ČR jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas k tomu oprávněnou osobou, že je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a že jsou splněny i podmínky uvedené v § 241 odst. 1 a 4 a v § 241a odst. 1 o. s. ř., přezkoumal napadený rozsudek podle § 242 odst. 3 o. s. ř.

Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. lze rozhodnutí odvolacího soudu přezkoumat jen z důvodů uplatněných v dovolání. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny.

Dovolatelka nenamítá, že řízení bylo postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., případně jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, k nimž dovolací soud přihlédne, i když nebyly v dovolání uplatněny, a ani z obsahu spisu nic takového neplyne. Proto se dovolací soud zabýval jen výslovně uplatněným dovolacím důvodem tak, jak jej dovolatelka obsahově vymezila.

Podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. lze dovolání podat z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo sice aplikoval správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popřípadě ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Nesprávné právní posouzení věci je spatřováno v tom, že odvolací soud nepřiznal právní účinky

vznesené námitce promlčení v důsledku aplikace § 3 odst. 1 obč. zák.

Podle § 3 odst. 1 obč. zák. výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Smyslem právní úpravy institutu promlčení v občanskoprávních vztazích je pobízet oprávněný subjekt (věřitele) pod určitou sankcí (promlčení) k tomu, aby vykonal svá práva včas, tj. v přiměřených - promlčecích - dobách u soudu a tak, aby donekonečna (a tedy neúnosně) nemohl oddalovat požadavek splnění od povinného subjektu (dlužníka). Proto se podle § 100 odst. 1 obč. zák. právo promlčí, jestliže nebylo vykonáno v promlčecí době (§ 101 až 110 obč. zák.), přičemž k promlčení soud přihledne jen k námitce dlužníka; dovolá-li se dlužník promlčení, nelze promlčené právo věřiteli přiznat. Promlčené právo se stává právem naturálním (nevynutitelným, nežalovatelným), kterému koresponduje naturální povinnost (naturální obligace).

Nejen pro účely výkladu § 3 odst. 1 obč. zák. se dobrými mravy rozumí souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních. Těmto normám zásadně neodporuje, namítá-li někdo promlčení práva uplatňovaného vůči němu, neboť institut promlčení přispívající k jistotě v právních vztazích je institutem zákonným a tedy použitelným ve vztahu k jakémukoliv právu, které se podle zákona promlčuje (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. srpna 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, usnesení ze dne 5. prosince 2002, sp. zn. 21 Cdo 486/2002, rozsudek ze dne 28. listopadu 2001, sp. zn. 25 Cdo 2905/99, rozsudek ze dne 30. května 2001, sp. zn. 33 Cdo 1864/2000, usnesení dne 21. dubna 1999, sp. zn. 25 Cdo 484/99, a rozsudek ze dne 28. června 2000, sp. zn. 21 Cdo 992/1999). Jestliže by však výkon práva namítat promlčení uplatněného nároku byl toliko prostředkem umožňujícím poškodit jiného účastníka právního vztahu, zatímco dosažení vlastního smyslu a účelu sledovaného právní normou by pro něj zůstalo vedlejší a z hlediska jednajícího by bylo bez významu, jednalo by se sice o výkon práva, který je formálně se zákonem v souladu, avšak šlo by o výraz zneužití tohoto subjektivního práva (označované rovněž jako šikana) na úkor druhého účastníka, a tedy o výkon v rozporu s dobrými mravy (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. června 2000, sp. zn. 21 Cdo 992/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 11/2000 pod pořadovým číslem 126, či rozsudek ze dne 28. listopadu 2001, sp. zn. 25 Cdo 2905/99). O jednání vykazující znaky přímého úmyslu poškodit druhého účastníka by ovšem nebylo možno uvažovat z okolností a důvodů, z nichž je vznik uplatněného nároku dovozován, nýbrž jen z konkrétních okolností, za nichž byla námitka promlčení tohoto nároku uplatněna. Tyto okolnosti musí být naplněny v natolik výjimečné intenzitě, aby byl odůvodněn tak významný zásah do principu právní jistoty, jakým je odepření práva uplatnit námitku promlčení (znovu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2001, sp. zn. 25 Cdo 2905/99).

V posuzované věci uzavřeli účastníci dne 28. 6. 1991 smlouvu o nájmu shora uvedených nebytových prostor a sklepů, jež byla od počátku neplatná, neboť nebytové prostory nebyly stavebně určeny k provozování restaurace; tak se mělo stát až po jejich rekonstrukci provedené úpadcem (viz čl. 2 a 12 smlouvy). Obě smluvní strany neměly pochybnosti o platnosti smlouvy, o čemž svědčí uzavřené dodatky ke smlouvě ze dne 3. 12. 1991 a 19. 2. 1993, obsah žaloby vedené u Obvodního soudu pro P. sp. zn. 27 C 134/94, jimi uzavřený smír schválený tímž soudem usnesením ze dne 2. 5. 1995, č. j. 27 C 134/94-22, „novelizace smlouvy“ ze dne 28. 4. 1995 včetně dodatku ze dne 30. 5. 1995. Je proto nepochybné, že se strany zúčastněné na této smlouvě jejím obsahem řídily, plnily podle ní povinnosti a uplatňovaly z ní své nároky. Úpadce se proto důvodně domníval, že jím vynaložené investice podle této (neplatné) smlouvy mu v případě ukončení nájemního vztahu (jenž touto smlouvou platně nevznikl) budou nahrazeny; za okamžik zániku nájemního vztahu založeného smlouvou ze dne 28. 6. 1991 (mylně věříce v její platnost) účastníci smlouvy shodně považovali až den 15. 1. 1996. Jako

irelevantní se jeví dovolací argumenty, jimiž žalovaná napadá dílčí úvahu odvolacího soudu, o kterou opřel závěr o aplikovatelnosti § 3 odst. 1 obč. zák. i na výkon práva vznést námitku promlčení (probíhající konkursní řízení a povinnost státu dodržovat pravidla slušného chování); rozhodující (určující) pro odepření účinků námitky promlčení jsou totiž okolnosti, které zde byly v okamžiku uplatnění námitky promlčení – tj. přesvědčení účastníků smlouvy o nájmu, že je platná, dlouhodobé plnění vzájemných závazků podle smlouvy, hodnota investic úpadce do nemovitostí žalované a výše újmy, jaká by úpadci vznikla v důsledku účinků námitky promlčení.

Lze sice přisvědčit žalované, že jde o výkon práva (vznést námitku promlčení), který je v souladu se zákonem; z okolností, za nichž byla námitka promlčení práva uplatněna, je však nepochybné, že je výrazem zneužití tohoto subjektivního práva na úkor úpadce, a tedy jde o jeho výkon v rozporu s dobrými mravy. Správně proto odvolací soud s ohledem na mimořádné okolnosti případu při svém rozhodování nevzal v úvahu námitku promlčení, kterou v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 3 odst. 1 obč. zák. žalovaná uplatnila. Zásada výkonu práv v souladu s dobrými mravy představuje významný princip, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona; pojem "dobrých mravů" nelze totiž vykládat jen jako korektiv či doplňující obsahový faktor výkonu subjektivních práv a povinností, ale též jako morální měřítko pro použitelnost právních norem.

Je třeba připomenout, že aplikací § 3 odst. 1 obč. zák. na výkon práva vznést námitku promlčení se zabýval i Ústavní soud ČR v nálezu z 15. ledna 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95, na nějž žalovaná poukazuje. V tomto případě byla otázka použití uvedeného ustanovení založena na výjimečných okolnostech případu spočívajících v tom, že zákonodárce opomněl v zákoně č. [229/1991 Sb.](#), o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, zohlednit existenci závazků vázoucích na nemovitostech prostřednictvím zástavních práv. Problematikou odepření účinků uplatněné námitky promlčení se Ústavní soud ČR ovšem zabýval i v nálezu ze dne 6. září 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04, v němž vyšel při řešení této otázky z citovaného nálezu Ústavního soudu a rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. srpna 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000.

Rozsudek odvolacího soudu je tedy z hlediska uplatněného dovolacího důvodu správný. Nejvyšší soud proto podle § 243b odst. 2 věty před středníkem o. s. ř. dovolání žalované zamítl.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušování řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)